

suffragatore non opus est; sed mente devota. *Conf. 2. S. Aug. L. 2. cont. Parmenian. c. 8 n. 15. Si (Joannes), inquit, ita diceret: Hæc scripsi vobis, ut non peccetis, et si quis peccaverit, mediatorem me habetis ad Patrem, et ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit episcopum inter populum et Deum), quis eum ferret? quis sicut Apostolum Christi, et non sicut antichristum intueretur?* Ac infra n. 16. *Si esset mediator Paulus, essent utique et cæteri coapostoli ejus, ac sic multi mediatores essent; nec ipsi Paulo constaret oratio qua dixerat: Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus; ergo vult tantum unum esse mediatorem.*

R. N. A. Neque enim invocamus sanctos, ut fungantur vice Christi, vel adjuvent Christum; sed nos, quo facilius per Christum impetremus postulata; si enim propterea liceat, ex dictis in Conclusionem invocare viventium orationes sine Christi injuria, cur non sanctos? Unde

Ad prob. R. 1º. Probas nimium, et contra Apostolum, viventes invocari non posse.

R. 2º. D. M. Unus est mediator noster, solutione pretii pro redemptione nostra C. intercessione N. Potest quis esse mediator duplici modo, 1. solvendo creditori pro debitore; 2. orando creditorem, ut remittat debitum. Primo modo solus Christus est mediator Dei et hominum; et hoc modo Apostolus loquitur, ut patet ex eo, quod subdit: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis*; tum inde, quod scribat ad TIMOTHEUM Ephesi episcopum, ubi tunc grassabatur Simonis magi hæresis, angelos introducens loco Christi. Secundo modo plures esse possunt. Porro Christus unus est mediator summus, universalis, principalis noster, etiam *intercessione*; qui et pro ipsis sanctis intercessit: angeli vero et sancti sunt secundarii; etiam per Christum orando pro nobis.

Ad Conf. 1º. R. S. AMBR. ibi agere contra ethnicos, qui colebant astrorum cursus, quos et reprehendit, quod conservos et creaturas colant honore Dei. Dumque subdit: non esse opus suffragatore; intelligi debet ex parte Dei, velut dicat: Deus interpretibus non eget; per se ipsum omnia videns, et intelligens. Utile enim esse invocare sanctos, ex ipso constat AMBROSIO, L. de Vid. cit.

Ad Conf. 2º. S. AUG. ibi Donatistas aggredi, volentes, gratiam sacramenti pendere a sacerdote, ita ut sacerdos bonus baptizans sanctificaret ipse; malus contra pollueret; talem mediatorem episcopum posuerat Parmenianus, talemque ceu Antichristum rejicit AUGUSTINUS; quia talis mediator est quodammodo redemptionis; unde docet, plebem esse securam, sive a bono, sive a malo baptizetur; quia unus est mediator hominum et Dei Christus: non sacerdos juxta mentem Donatistarum; nequidem Apostoli. Cæterum de Aug. mente ex hactenus dictis satis constat.

Si dicas demum: Variæ historiæ sanctorum sunt apocryphæ ut Georgii, Catharinæ, etc.; ergo fit superstitio. Item Scriptura nusquam invocationem illam præcipit; ergo.

Ad 1º. R. Esto, quorundam sanctorum historias nonnullas esse incertas; non ideo incertum sanctos ipsos extitisse. Vel, si quorundam existentia dubia maneat adversariis, colant igitur, qui certo extitere, Petrum, Jacobum, Stephanum, etc.

Ad 2º. R. N. Cons. Neque hoc quaeritur, an præcepta sit sanctorum invocatio? non enim, fatemur, id in Scriptura præcipitur; sed nec Ecclesia tanquam necessariam præcepit ad salutem. Sed id solum quaerebatur: piumne, licitum, ac utile sit sanctos colere et invocare? hoc solum declaravit, ac definitivè Ecclesia, vultque TRIDENTIN. Sess. 25.

ARTICULUS III.

AN, ET QUO CULTU S. CRUX; ITEM SANCTORUM RELIQUIE VENERANDÆ?

Ex inimicis S. Christi crucis primus Julianus apostata Christianos suggillabat, quod, contemptis gentilium diis, vile crucis lignum, ejusque signum colerent. Iconomachi veteres, utut furore contra SS. imagines rapti, Domini crucem tamen in honore habuerunt; uti et SS. reliquias sanctorum. Primus e Christianis violandæ crucis, ac e Basilicis exturbandæ auctor fuit Claudius Taurinensis, qui reliquias sanctorum honorari non sustinebat; quem posterioribus seculis secuti *Wicelista, Lutheri ac Calvini* sectarii, Contra quos

498. *Dico I. Crux Christi, tam vera, h. e. ipsa illa in qua crucifixus est, quam alia sculpta aut picta, ad priorem representandam formata, veneranda est.*

Pars 1ª. prob. usu et auctoritate totius Ecclesie; quæ S. crucem, ut primum S. HELENÆ opera circa annum 326. inventa fuit, non absque miraculis, singulari honore venerata fuit. Nam teste S. CYRILLO HIEROSOLYMITANO circa id tempus vivente, epist. ad CONSTANTINUM imperator., item Catech. 4. et 13. ex toto orbe, ad adorandam crucem, Christianus populus confluit, S. AMBROS. orat. de obitu Theodosii M. n. 48. Sapienter, ait, Helena egit, quæ crucem in capite regum locavit, ut crux Christi in regibus adoretur. Particulas sanctæ crucis auro inclusas, religionis causa, e collo suspendi S. CHRYSOST. asserit hom. quod Christus sit Deus n. 10. (opp. t. 1. p. 571. E.) crucem in Basilica Hierosolymitana quotannis cum Pascha Domini agitur, ad publicam venerationem expositam fuisse, S. PAULIN. testatur epist. 11. (al. 31. n. 6.) ad Severum Sulpitium. Plura de ejus cultu referunt scriptores plerique, Sulpit. Sever. L. 2. Hist. sac., Ruffin., Socrates, Sozomenus.

*Idem evincit ratio. Nam 1º. si locus, in quo angelus stetit Jos. 3., Exod. 3., terra sancta esset, quanto magis crux, in qua Christus pendit? Item; si in honore essent S. PAULI sudaria, semicinctia ob contactum, cur non potius crux Christi respersa sanguine? 2º. Christus crucem sponte elegit ut aram summi illius sacrificii sui, ut instrumentum redemptionis nostræ, Patrem pacificans per sanguinem crucis, ad Coloss. 1. 20. 3º. Cruce vicit diabolus, deque eo triumphavit: *Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, tulit de medio, affigens illud cruci, et expoliens principatus et potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso, ad Coloss. 2. 14. ORIGENES hom. 8. in Josue n. 3. (opp. t. 2. p. 416. B.) in græcis, ait, haberi: triumphans illos in ligno crucis; at, licet nunc non extet, in ligno, sed**

ἐν αὐτῷ, in ipso, referri tamen ad crucem potest, de qua dixerat ante ἐν τῷ σταύρῳ; ut ait THEOPHYLACTUS.

Pars 2^a. *prob. eodem universali Ecclesiae usu.* Nam 1°. THEODORETO teste serm. 6. cont. Gent. (opp. t. 4. p. 580. A.), Græci, Romani, ac barbari, crucifixum profitentur Deum, crucisque signum venerantur. 2°. Crucis etiam pictæ adorationem ex antiqua Ecclesiae traditione esse, usque adeo veteres agnoverunt Iconomachi, teste S. JOANNE DAMASC. orat. 2. de imaginibus n. 19. 3°. Ex reverentia in S. crucem, imperatoria lege sancitum fuit, signum illud Salvatoris Christi nemini licere vel in solo, vel silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere; L. Nemini c. de SS. Eccles. Quod ipsum TRULLANA Synodus Can. 73. (Labb. t. 6. p. 1176.) decrevit sub pœna anathematis: *Cum crux nobis vivifica salutare ostenderit; nos omne studium adhibere oportet, ut ei, per quam ab antiquo lapsu salvati sumus, eum quem par est honorem habeamus; unde et mente, et sermone, et sensu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quæ a nonnullis in solo ac pavimento sunt omnino deleri jubemus, ne incedentium conculcatione, victoriae nobis trophæum injuria afficiatur.* Ubi simul rationem dat adorandi crucem. Plura ejusmodi testimonia de religioso crucis cultu offert historia Ecclesiastica, BELLARM. de Eccles. Triumph. L. 2. c. 28., PETAV. L. 15. c. 9. aliique.

Inde etiam comprobatur usus crucis manu formatae a primis Ecclesiae seculis. *Ad omnem progressum, atque promotum, ait TERTULL. L. de Cor. milit. c. 3. ad omnem aditum et exitum... quæcumque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.* S. CYRILL. Hierosolym. catech. 4. n. 14. *Non erubescamus, ait, crucem Christi; sed, licet alius hanc celet, tu tamen palam in fronte signa te, ut demones, signo illo regio conspecto, trepidantes fugiant. Fac vero hoc signum, dum manducas et bibis, sedes, recubas, exurgis, loqueris, ambulas; verbo dicam, in omni negotio.* S. ATHANAS. de Incarn. Verbi Dei n. 48. *Veniat et quisquis ea quæ diximus experiri cupit, atque in mediis ipsis demonum præstigiis et oraculorum fallaciis, ac magiæ prodigiis, signo crucis... utatur, solumque Christum nominet: mox videbit quam cito per ipsum fugentur demones, cessent oracula, ars omnis magica veneficiaque evanescent.* Similia habet ibid. n. 31. et 55. S. AUGUSTINUS in Joan. Tract. 41. n. 3. *Intendat et intelligat charitas vestra. Si dixerimus catechumeno, Credis in Christum? respondet, Credo, et signat se: jam crucem Christi portat in fronte, et non erubescit de cruce Domini sui. Ecce credidit in nomine ejus.* Et serm. 88. n. 8. (al. de Verbis Domini 18.): *Qui ipse honoraturus erat fideles suos in fine hujus seculi, prius honoravit crucem in hoc seculo; ut terrarum principes credentes in eum prohiberent aliquem nocentium crucifigi: et quod cum magna insullatione persecutores Judæi Domino procurarunt, magna fiducia servi ejus, etiam reges in fronte nunc portant.* V. PETAVIUM L. 15. c. 10.

499. *Obj. I.* Crux Christo dolorem et ignominiam attulit; ergo coli non debet; stolidus enim et impius foret filius, qui honoraret ac amaret patibulum, in quo pater pependisset.

R. 1°. Crux etiam Christo lætitiā et gloriam attulit, ob diabolū devictum, et redemptum humanum genus; quæ lætitiā et gloria tanta fuit, ut priorem ignominiam et dolorem absorberit, teste Apostolo: *Humiliavit*

semetipsum factus obediens usque ad mortem... crucis; propter quod et Deus exaltavit illum. Hinc

R. 2°. *D. Cons.* Ergo coli non debet ex eo præcise titulo, sive ut instrumentum doloris et ignominiae C. ex aliis titulis, ut instrumentum exaltationis Christi, victoriae, triumpho, gloriae ejus N.

Ad prob. R. D. Si patibulum solam haberet ignominiae rationem ob patris delictum C. si gloriam, ut si pater in eo mortuus esset fortiter pro fide, aut patria N. Ejusmodi enim occisorum instrumenta passionis, ceu monumenta virtutis, filii et amici conservant.

Inst. 1. Sed honorare crucem et amare, est imitari hostes Christi, qui in ea sibi complacebant, amicis Christi de ea dolentibus.

R. N. *assert.* Hostes Christi sibi complacebant in cruce, ut fuit instrumentum infamiae et doloris Christo; nos vero, ut fuit instrumentum gloriae, ad exemplum S. Pauli dicentis: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, ad Gal. ult.*

Inst. 2. Cum Cæcilius gentilis objecisset Minutio Felici in Octavio, quod Christiani colerent cruces, hic respondit universaliter: *Cruces nec colimus, nec adoramus; ergo primi Christiani non colebant crucem.*

R. D. Cruces nec colimus, nec adoramus, modo quo putabant gentiles C. non colimus modo alio N. Minutius Felix refutat gentiles existimantes, Christianos crucem colere ut Deum, ac venerari omnes cruces, etiam destinatas reorum suppliciiis; proinde recte negat, nos colere ejusmodi cruces. Idem etiam Julianus apostata objecerat; ex quo proinde cultus sanctæ crucis in primitiva Ecclesia viguisse colligitur.

Inst. 3. Saltem ob sanctam crucem, ineptum erit colere cruces alias. *Prob.* Si ob sanctam crucem colendæ sunt cruces aliæ; ergo pariter colenda essent omnia sepulcra, clavi, virgæ, columnæ, præsepia, ob sepulcrum Christi, clavos, virgas, columnam, cui alligatus fuit, et præsepe: item, omnes cruces fortuito e nubibus, paleis, etc., formatae coli deberent; sed hoc ridiculum est.

R. N. *ass. Ad prob. N. seq. 1^{am}.* Illa enim, quæ alios insuper usus habent, quam representationem Christi, inconveniens est hoc ipso passim, colere, ob indignitatem, quam ex alio usu contrahunt; ac formata ad usus alios non habent rationem imaginis, vel representationis Christi. Quando vero formatur præsepe ad representandam Christi nativitatem; vel columna (idem est de aliis), ad representandam Christi flagellationem; quia tunc habent rationem imaginis, non carent veneratione sua. N. *item seq. 2^{am}.* quia non sufficit similitudo quæcumque pure materialis cum Christi cruce; sed formalis esse debet, sive intenta ad representandam crucem Christi; quæ similitudo non habetur in istis, v. g. nubibus casu in formam crucis coeuntibus, etc.

500. *Obj. II.* At certe 1°. idololatriam sapit illa crucis invocatio, qua utitur Ecclesia: *O crux ave, spes unica, auge piis, etc.* 2°. Crucis adoratio ex se cultum superstitiosum involvit; ergo. *Prob. Ant.* Omnis enim cultus religiosus procedit ex interno affectu animi, submittentis sese rei, quam colimus; at non potest se voluntas submittere cruci, quia est res inanimata, irrationalis, proindeque cultus interioris incapax.

Ad 1^{am}. R. N. Quia per crucem tropice intelligimus Christum.

Ad 2^{am}. R. N. Ant. Prob. D. Omnis cultus religiosus absolutus sic procedit C. relativus, qui rem ita attingit cultu et submissione externa, ut tamen submitio interior ad Christum feratur N. Crucem colimus vere ac proprie cultu relativo; quia non solum signum externum, genuflexio, etc., sed etiam affectus internus *submissionis externæ* ad eam refertur; cum enim imago colitur, honorans vult exhibere submissionem externam imagini, ad testificandum exemplari, vel ei, quem repræsentat, affectum submissionis internæ, ob ejus propriam excellentiam et superioritatem, et ad testificandum externe ejus superioritatem, per submissionem externam ejus imagini, ad quam dicit specialem habitudinem.

Hinc in adoratione crucis, sicut cujusvis sacræ imaginis in genere, duplex intervenit affectus internus submissionis: 1°. *internæ*, estque actus voluntatis, quo voluntas se affective submittit alteri. 2°. Affectus submissionis *externæ*; estque etiam actus voluntatis imperantis signum externum (genuflexionem) submissionis internæ. Prior affectus transit in adoratione crucis ad Christum solum, estque verâ latria absoluta: alter vero immediate ad crucem, perque hanc ad Christum, transit et terminatur; estque cultus, ut diximus, latriæ relativæ.

301. Dico II. Adoratio crucis est cultus latriæ relativæ, sive imperfectæ, quæ simul est latria verâ absoluta ipsius Christi: consistens in hoc, ut cruci exhibeamus exteriora signa adorationis; ac adoratio interior, quæ est latria verâ, terminetur solum ad Christum crucifixum.

Prob. Nam 1°. adorationem ipsius crucis non esse latriæ veræ, sive absolutæ et perfectæ, constat ex Syn. NICÆNA II. sive Gener. VII. Act. 7. (Labb. t. 7. p. 553. A.), ubi docent Patres his imaginibus universim, *honorariam adorationem tribuendam; non tamen ad veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solam divinam naturam decet, impariendam; ita ut istis, sicuti figuræ pretiosæ ac vivificæ crucis, et sanctis evangelis, et reliquis sacris monumentis, incensorum et luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur*. Et ratio est; quia de latriæ veræ essentia est, exhiberi propter se, ut BELLARM. ait, Deo tanquam principio primo et fini ultimo; est enim cultus absolute supremus. 2°. Esse tamen latriæ relativæ respectu crucis, et simul absolutæ respectu Christi, inde evincitur; quia colere crucem, est ei honorem externum ac submissionem externam exhibere, propter excellentiam ac superioritatem ejus, quem repræsentat, ut huic testificemur subjectio-nem nostram internam, ac simul exterius ejus excellentiam profiteamur; sed hic cultus imprimis respectu crucis tantum relativus est, ut patet; cum hæc signa externa illi non propter se præcise tribuantur, sed propter eum, quem repræsentat, et in quem actus noster interior tendit spiritu et fide; est tamen simul latria absoluta Christi; cum enim coram cruce procumbimus, Christum adoramus, ad testificandam ei submissionem nostram summam propter infinitam ejus excellentiam; sed talis cultus est latriæ veræ, absolutæ; ergo.

302. Dico III. Licitus item, pius, ac utilis est reliquiarum Christi ac sanctorum cultus. Est de fide.

Prob. I. S. Scripturæ exemplis: Matth. 9. Hæmorrhøissa fimbriam vestimenti Christi devote tangit. Actor. 5. ad attingendam S. Petri umbram, quo possent modo, concurrebant ægri. Actor. 19. ad ægros ferebant sudaria S. Pauli. At nec mulier illa reprehensa idcirco a Christo, nec reliqui ab Apostolis damnati idololatriæ fuerunt; quod alioquin, si idololatria fuisset, certo nec omisisset Christus, nec Apostoli. Quin in præmium, non sine miraculo, retulerunt sanitatem. Quod isti fecerunt, idem faciunt, qui reliquias colunt.

Prob. II. Ex perpetuo usu totius post Apostolos Ecclesiæ; qui constat 1°. ex Conciliis omnium orbis terræ partium. Ex Oriente Concil. NICÆN. II. Act. 3. (Labb. t. 7. p. 183. D.) reliquias vocat *fontes salubres*, quibus Deus multa hominibus confert beneficia. Act. 7. (id. ibid. p. 538. A.) jubet deponi clericum, et laicum excommunicari, qui reliquias contemnit martyrum, et non ut rem sacram cum honore tractat. Ex Africa CARTHAGIN. V. Can. 14. (id. t. 2. p. 1218.) jubet ut nulla erigantur altaria, nisi ibidem sint aliquæ martyrum reliquie. Porro ex Hispania BRACCARENSE IV. Can. 6. (id. t. 6. p. 565.) in supplicationibus thecam reliquiarum levitarum humeris gestari statuit; vel si etiam episcopus reliquias per se deportare elegerit, ipsum a diaconibus in sellulis vectari prohibet. His adde EPAONENSE in Gallia, Can. 25. (id. t. 4. p. 1579.), MOGUNTINUM (id. t. 7. p. 1232.) in Germania tempore Caroli M. Can. 51., LATÆRANENSE in Italia sub Innoc. III. Quibus accessit TRIDENT. Sess. 25. 2°. Hunc testatur honorifica reliquiarum translatio, variis temporibus facta: earum sub altaribus asservatio, et similia.

Prob. III. Cultus hujus sanctitatem evincunt 1°. Miracula. Sic S. AMBROS. epist. 54. (al. 22. n. 9.) et AUGUSTINUS Confess. L. 9. c. 7. referunt miracula patrata in translatione SS. MM. Gervasii et Protasii; idem S. AUG. L. 22. de Civit. c. 8. ea prodigia narrat, quæ facta sunt in translatione S. Stephani, etc. 2°. Ipsa ratio; quia, cum pium sit ac utile colere sanctos, etiam pium ac utile erit honorare eorum corpora, quæ fuerunt templa Spiritus sancti, et organa sanctarum animarum, ac instrumenta virtutum; et honos ipsis delatus in ipsos redundabit sanctos, quorum sunt pretiosæ exuvie.

Ne vero adversarii nostri criminari possent, reliquiarum cultum fraudibus et periculis esse expositum, providit Ecclesia, vetans, ne reliquie sine sufficiente examine exponantur cultui fidelium; ac CONC. TRIDENT. Sess. 25. dum inquit: *Statuit sancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse nova miracula; nec novas reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscante et approbante episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, et aliis piis viris, ea faciat, quæ veritati et pietati consentanea judicaverit, etc.*

Porro sacræ reliquie tamen non debent honorari cultu absoluto, quia in reliquiis non est excellentia absoluta; nec creatura rationalis debet subjectionem absolutam ex charitate rei inanimæ; sed relativo tantum, quatenus habitudinem vel connexionis, vel contactus dicunt ad eos, ad quos pertinet; ergo solum cultus relativus iis competit, id est, qui illis exhibetur, non tamen in iis sistit; sed ad ipsos transeat, quorum reliquie sunt. Sicque proin reli-

quia Christi, tunica, spinæ, clavi, etc., cultu patriæ relativo, ut supra de cruce dictum; aliæ sanctorum relativo dulciæ colendæ sunt.

503. *Obj. I.* Ex S. SCRIPTURA. Hæc reprobare videtur cultum reliquiarum; ergo. *Prob. Ant.* 1°. Matth. 23. reprehendit Christus Judæos, quod ornarent sepulcra Prophetarum. 2°. Deut. ult. abscondit Deus corpus Moysis, scilicet ne illud Judæi adorarent. 3°. 2. ad Cor. 3. ait Apostolus, post resurrectionem Christi se non nosse Christum *secundum carnem*; ita innuens, oblivioni dandum, quidquid in Christo carnale fuit. 4°. Ad Coloss. 2. damnat omnem cultum arbitrarium, h. e. a Deo non institutum; at reliquiarum cultus non est institutus a Deo.

R. N. A. *Ad prob. 1^{am}.* R. D. Reprehendit Judæos ideo præcise, quod sepulcra ornarent N. quod, licet ornarent Prophetarum sepulcra, non tamen hos imitarentur, sed potius eos, qui Prophetas occiderunt, struendo etiam ipsi Christo insidias C. Sic etiam Judæos arguit Luc. 11. 48. *Profecto testificamini, quia consentitis operibus Patrum vestrorum; quoniam ipsi quidem eos (Prophetas) occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulcra; sed consentiendo operibus patrum.*

Ad prob. 2^{am}. R. D. Ne illud adorarent adoratione patriæ, in quam propensi erant Judæi C. ex alia ratione N. Ita S. CHRYSOST. homil. 5. in Matth. n. 4. (opp. t. 7. p. 89. A.). Judæorum in idololatriam pronitas nimium ex Scripturis patet: at in Christianis tale idololatriæ publicæ periculum non est.

Ad prob. 3^{am}. R. N. quod hoc velit Apostolus innuere; sed per carnem mortalitas et passibilitas intelligitur; ac sensus est: Si novimus aliquando Christum mortalem et passibilem; nunc non novimus, nisi immortalem et impassibilem: sicut ad Hebr. 5. 7. ait Apostolus idem: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque... offerens, etc.*, sensus est: qui in vita sua mortali. Ita Patres plerique in hunc locum, CHRYSOSTOMUS, THEOPHYLACT., THEODORET., ac Synod. gener. VII. act. 6.

Ad prob. 4^{am}. R. 1°. Cultus reliquiarum non est cultus voluntarius, h. e. tantum inventus ab hominibus; sed est inspiratus a Deo, ut ex S. Scripturæ locis cit. in Concl. colligere est.

R. 2°. τὸ εὐελθορρησκέϊαν ad Coloss. 2. v. 22. non significare cultum quomodocumque voluntarium, h. e. non præceptum a Deo; sed cultum superstitiosum, ut reddit interpres noster: *in superstitione et humilitate*: vel, ut S. Hieron. epist. ad Algasiam, Q. 10., *falsam religionem*: at probare debent adversarii, cultum reliquiarum esse simpliciter inventum humanum, superstitiosum, vel falsum; si cultum illum hic ab Apostolo reprehensum velint.

504. *Obj. II.* At SS. PATRIBUS prioribus incognitus fuit reliquiarum cultus; ergo. *Prob. Ant.* Nam 1°. Hieron. L. contr. Vigilantium n. 7. objicienti Vigilantio, esse idololatriam, accendere cereos coram reliquiis, nihil respondere aliud potuit, quam id facere solum mulierculas, quæ, verba sunt Hier., *confiteor, zelum Dei habent; sed non secundum scientiam.* 2°. CONCIL. ELIBERITANUM Can. 34. (Labb. t. 1. p. 974.) ait, *ejusmodi cereis inquietari sanctorum spiritus.* 3°. S. Aug. L. de Morib. Ecclesiæ c. 34. n. 73. in sepulcrorum

adoratores invehitur. Sic et CLEMENS ALEXANDRIN., TERTULL., aliique Patres carpunt quosdam ob cultum religiosum mortuorum; extructionem sepulcrorum, ac altarium; sed eos carpere non potuissent, si eosdem honores ipsi sanctorum exuviis impendissent; ergo.

R. N. A. *Ad prob. 1^{am}.* R. D. Nihil aliud respondere potuit, quia respondebat juxta sensum, quo objiciebat Vigilantius C. nihil aliud respondere potuit in sensu alio N. Respondebat Hieron. de iis, qui cereos accendunt putantes, inde martyres *illustrari*; nam Vigilantius per ironiam dixerat ibid. n. 4. *Magnum honorem præbent hujusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrandos.* Hoc igitur sensu eos accendi a mulieribus ait Hieron., quæ zelum habent, sed non secundum scientiam. Quod vero in sensu alio pie accendantur cerei coram reliquiis, Hieron. ipse epist. 109. ad Ripar. n. 1. in argumentum cultus sanctorum affert usum accendendi cereos; et in ipso L. cont. Vigilantium n. 7. *Causabantur, inquit, quondam et Apostoli, quod periret unguentum; sed Domini voce correpti sunt; neque enim Christus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum; et tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur: et quicumque accendunt cereos, secundum fidem suam habent mercedem.*

Ad prob. 2. R. Concilium Eliberitanum id dixit, ac prohibuit; quia fiebat more gentilium, quibus tunc mixti Christiani erant. Gentiles vero putabant, cereis evocari defunctorum animas, easque cibis egere et luminibus ad pellendam famem et tenebras. Quod vero Concilium dicat: non esse inquietandos spiritus defunctorum; non hoc vult, spiritus illos revera inquietari; absit: sed displicere illis errorem ejusmodi. Ne igitur Christiani commune quid habere viderentur cum gentilibus, eo tempore Eliberitani Patres non ita pati volebant cereorum usum: nec male; cereorum enim accensio res adiaphora ex se est, ac meræ disciplinæ.

Ad prob. 3^{am}. quoad 1^{am}. R. S. Aug. tantum invehitur in illud adoratorum genus, qui sacrificium panis et vini, aliorumque ciborum, offerebant quorumlibet defunctorum manibus, et dein cibis iisdem ac vino ad temulentiam usque se ingurgitabant: *Novi, ait ib., multos esse sepulcrorum.... adoratores, novi multos esse qui luxuriosissime super mortuos bibant, et epulas cadaveribus exhibentes, super sepultos se ipsos sepeliant, et voracitates, ebrietatesque suas deputent religioni.*

Quoad 2^{am}. R. N. min. Mortuos enim colebant ut numina, eosque putabant in genios transformari; ex eoque fine, secus, ac Christiani, teste Aug. supra, eos hoc ritu colebant.

505. *Obj. III.* Si reliquiis debeatur veneratio ob habitudinem connexionis, vel contactus ad Christum ac sanctos; ergo et similiter coli possent labia Judæ Christum osculantis, manus servi percutientis Christum; item asina, cui insedit Christus: at hæc sunt ineptissima; ergo.

R. N. *Seq.* Ut enim res ejusmodi coli possint, duo requiruntur: primum est dicta habitudo connexionis, vel contactus: alterum, ut sint de se innoxia, non conjunctæ cum scelere, ac remotæ ab omni indecentia morali; sed hoc in allatis deficit: sic labia Judæ, manus percutientium, partes fuerunt sacrilegorum hominum; asina et hujusmodi, non fuere instrumenta

redemptionis nostræ; et aliunde moralem secum habent indecentiam. Illæ igitur res adversariorum esse reliquæ possunt, eo usque, dum obicere Catholicis, sine fundamento, et contra L. *Diffamari*, idololatriæ crimen desinant.

ARTICULUS IV.

SACRAMENTUM IMAGINUM CULTUS CONTRA ICONOMACHOS TUM VETERES, TUM RECENTIORES ASSERTITUR.

306. *Nota I.* Duo in hac controversia distingui debent, *dogma*, et *usus dogmatis*. Dogma, quod præcise dicit, pium ac licitum esse, colere sacras imagines, non potest mutari ab Ecclesia. Usus, sive actualis imaginum cultus, ad disciplinam præcise ecclesiasticam pertinet, et subest dispositioni Ecclesiæ, ut, exigentibus circumstantiis, possit prohibere cultum imaginum; velut piissimus rex Ezechias confringi iussit serpentem æneum, quem, jubente Deo, in deserto erexerat Moyses; quod idololatriæ occasionem daret Judæis.

Nota II. Prioribus Ecclesiæ seculis, præsertim tribus primis, rarior fuit imaginum usus, ita exigente quæ tunc nascebatur, et adolescebat Ecclesia; cum enim hæc tum ex gentilibus, tum ex Judæis conversis congregari deberet; usus et cultus imaginum noxius magis Ecclesiæ, quam utilis fuisset; in gentilibus enim, idololatriæ assuetis, periculum esse poterat, ne cultu indebito imagines colerent; in nondum conversis vero, ne criminerentur, quod Christiani ipsi imagines adorarent, cum idolorum cultum contemnerent; tum ne illas profanarent. Judæos vero a sacris christianis detertere poterant imagines, earumque cultus; quippe qui ex præscripto legis suæ refugiebant imagines, et magis earum cultum.

307. *Nota III.* Nec eadem fuit observantia in Ecclesia, quoad imagines quaslibet; nam 1º. etsi postea pictæ adhiberentur imagines, statuas tamen vix permittebant, velut gentilitiæ superstitionis proprias; sed et Synodus gen. VII. dum probat imagines, expressam quidem mentionem facit de picturis, quæ vel colorum varietate, vel tessellis, et segmentis musivi operis constant; de statu silet: quanquam quoad se causa videatur esse eadem, picturæ et statuæ; et ab Ecclesia veteri usus statuarum lege universali et expressa proscriptus non fuerit ab initio, ut ex Christi statua apud Cæsaream miraculis illustri constat, de qua Euseb. L. 7. *Histor.* c. 18., *PHILOSTORGIUS Arianus* L. 7. c. 3. 2º. Licet etiam postea invalesceret usus pictarum imaginum Christi et sanctorum, tempore tamen Synodi VII. imago Dei, et SS. Trinitatis nondum in usu fuit; ut constat ex Act. 3. ejusdem Syn. et S. JOAN. DAMASCENO. L. 1. de imaginib.; quin has fieri etiam Patres olim plures vetuerunt, ac Theologi quidam nefas putarunt, ut TOSTATUS, DURANDUS; quod Deus, utpote incorporeus, pingi non posset.

Interim pingi nihilominus posse Deum ea specie, qua hominibus apparuit, catholicus nunc consensus obtinuit. Sic pingi potest Deus Pater, ut antiquus dierum; quia sic se spectabilem præbuisse legitur Daniel. 7. Spiritus sanctus in specie columbæ, vel linguarum ignearum dispartitarum;

quia priore modo in baptismo Christi, altero, die Pentecostes Apostolis apparuit. Proinde cum et Dei Filius in carne nostra mortali apparuerit; totam SS. Trinitatem pictura representandi consuetudo, quam reprehendere temerarium videtur, in Ecclesia invaluit; ex paritate rationis sumpta ex Syn. VII. Act. 4., quæ vult angelos, licet corporis expertes, pingi posse humana specie, addita ratione, quia *justis hominibus humana specie apparuerunt*. Et vero imaginem SS. Trinitatis in Basilica S. Felicis depictam versibus jam celebravit S. PAULINUS.

308. *Dico.* Cultus SS. imaginum Christi ac sanctorum, pius et licitus est. Est de fide.

Ita enim definiuit 1º. Synod. gen. VII. scilicet NICÆNA II. anno 787. act. 7. *Definimus*, inquit Patres de Imaginibus Christi et sanctorum (Labb. t. 8. p. 555. C.) *in omni certitudine ac diligentia, sicut figuram pretiosæ ac vivificæ crucis, ita venerabiles ac sanctas imagines proponendas, tam quæ de coloribus et tessellis, quam quæ ex alia materia congruenter in sanctis Dei ecclesiis, et sacris vasis, et vestibus, et in parietibus ac tabulis, domibus et viis: tam videlicet imaginem Domini Dei et salvatoris nostri Dei Jesu Christi, quam intemeratæ Domine nostræ sanctæ Dei genitricis, honorabiliumque angelorum et omnium sanctorum simul et aliorum virorum. Quanto enim frequentius per imaginalem formationem videntur, tanto qui has contemplantur, alacrius eriguntur ad primitivorum earum memoriam et desiderium, et ad osculum, et ad honorariam his adorationem tribuendam, non tamen ad veram latrariam....., quæ solam divinam naturam decet, impertiendam... Imaginum enim honor ad prototypum transit: et qui adorat imaginem, adorat in ea depicti personam.* Et TRIDENTINUM anno 1563. contra recentiores Iconomachos Sess. 25. : *Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, et aliorum sanctorum, in templis præsertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem, et venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, velut olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ representant; ita ut per imagines, quas osculamur, et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, et sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.* Ubi Trident. jam non distinguit inter picturas et statuas.

Prob. Concl. et definitio Ecclesiæ. I. Ex S. SCRIPTURA. Exod. 25. jussit Deus, licet alias Judæis ad idololatriam propensis prohibuisset omne simulacrum, ut duo Cherubim aurei ponerentur ex utraque arcæ parte; sed coli arcæ non poterat, quin duo illi Cherubim, utpote arcæ partes, simul colerentur. Judæos vero arcam maximo esse cultu prosecutos, evidens est ex Scriptura T. V. Nam, missis aliis, Josue 7. 6. *Josue pronus cecidit in terram coram Arca Domini usque ad vesperam, tam ipse, quam omnes senes Israel.* Idem elucet ex 2. Reg. c. 6.

309. *Prob. II.* Ex TRADITIONE, et usu *Ecclesiæ veteris*, etiam primis quatuor seculis, contra ac vellet Calvinus. Nam 1º. statuam æneam Christi (quæ, prope Paneadem, sive Cæsaream Philippi fuit, quam sanata à Christo Hæmor-